

HUMANISTISCHE DOCUMENTATIEDIENST

BLEYENBURGSTRAAT 1, UTRECHT

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

VERSCHIJNT PERIODIEK - ABONNEMENTSPRIJS fl. 3.- PER JAAR

Bij publicatie van gegevens, welke de Persdienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld. - Postgiro No 304960 t.n.v. HUMANISTISCH VERBOND te UTRECHT - Telefoon K 3400-10163

JULI/AUGUSTUS 1956

5e Jaargang Nr. 4.

I N H O U D S O P G A V E

I. HUMANISTISCH NIEUWS.

HUMANISTISCH VERBOND.

a. De Ark volgeboekt	Blz.
b. Verslag sprekers-conferentie	" 48
c. Studiedagen 1957	" 48
d. Gegevens betreffende geestelijke verzorging gedetineerden	" 48/49
e. Adres Gemeenschap Amsterdam aan Gemeenteraad	" 49

HUMANISTISCHE STICHTING SOCRATES.

Nadere gegevens Zomerschool	" 49
-----------------------------	------

<u>DE HUMANISTISCHE JONGEREN GEMEENSCHAP IN HET NIEUWS.</u>	" 49/50
---	---------

HUMANITAS, VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

a. Verslag conferentie sectie Reclassering	" 50
b. Verslag bejaarden-stertocht	" 50
c. Nieuw subsidie-wee in Eindhoven	" 50
d. Aanstellingen	" 50

<u>HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING.</u>	" 50/51
-------------------------------------	---------

HUMANISTISCH THUISTRONT.

a. Tentoonstelling Militair Tehuis "De Leemberg"	" 51
b. Geestelijke verzorging in het leger	" 51/52

CENTRALE STICHTING BUREAUX VOOR LEVENS- EN GEZINSMOEILIKHEDEN.

Jaarverslag 1955	" 52
------------------	------

<u>RADIOLEZINGEN</u> in juni, juli en augustus	" 53
--	------

<u>HUMANISTISCHE LITERATUUR.</u>	" 53
----------------------------------	------

<u>INTERNATIONALE LITERATUURLIJST.</u>	" 53/54
--	---------

II. VAN ALLE KANTEN.

Reportages en verslagen.

Blz. 54

Subsidie-perikelen.

a. Eindhoven (Vrije Volk)	" 54
b. Amsterdam (Algemeen Handelsblad)	" 55/56
(De Tijd)	" 56
c. Hilversum (Vrije Volk, Gooische Courant)	" 56/57
d. K.V.P.-radio-forum (Nieuwe Limburger)	" 58
e. Humanistisch Thuisfront (De Gemeente)	" 58

Dr. E. Nordlohne over Humanisme en Politieke keuze (Liberaal Reveil)	" 58
---	------

Vrijheid en Democratie over dit artikel	" 58
---	------

Partij van de Arbeid en Humanisme (De Gelderlander)	" 58
---	------

De Vrijdenker over de Eindhovense subsidie-kwestie	" 58/59
--	---------

De Tijd over verdraagzaamheid	" 59
-------------------------------	------

HUMANISTISCH NIEUWS

U moet het ons maar niet kwalijk nemen, dat we in deze komkommertijd er niet in geslaagd zijn nog nieuws van alle organisaties binnen te krijgen. Vacanties hebben ons parten gespeeld.

HUMANISTISCH VERBOND.

"De Ark" volgeboekt.

De vacanties mogen dan in bepaalde delen van het werk een zekere slapte veroorzaken, zij vestigen op andere onderdelen juist de belangstelling. Daar is De Ark, het Vacantie- en Conferentiecentrum van het Humanistisch Verbond, dat in deze weken op volle toeren draait. Alle kampen zijn volgeboekt, maar door afzeggingen is hier en daar soms nog een gaatje te vinden. Wie nog wil, wage daarop een kansje. Hebt U geen mooi weer, dan is er toch in ieder geval een gezellige sfeer en het spreekwoordelijk geworden lekkere eten!

Sprekersconferentie.

Op 17 juni hield het Verbond te Utrecht een zeer geslaagde en buitengewoon geanimeerde sprekersconferentie met 25 deelnemers. 's Morgens hield Dr.J.P. van Praag een inleiding over "Spreken als Kunst en Kunde" en later op de dag volgden "praktische oefeningen". De deelnemers hebben echt hun best gedaan op een bezinningsbijeenkomst. Het winterseizoen zal daarvan ongetwijfeld de schone vruchten plukken.

Studiedagen 1957.

"Organiseren is vooruitzien" zouden wij willen zeggen, met een variant op de bekende Franse zegswijze. Dienovereenkomstig werkt het Hoofdbestuur hard aan de voorbereiding van het seizoen 1956/57. Als studie-onderwerp is vastgesteld "Laagontwikkelde Gebieden". De studiedagen zullen worden gehouden in februari en maart 1957. Over het genoemde onderwerp zal binnenkort een brochure verschijnen.

Geestelijke verzorging van gedetineerden.

De geestelijke verzorging van gedetineerden vanwege het Humanistisch Verbond is ongeveer een jaar op gang. Een overzicht van de werkzaamheden in 1955 kan dus gemaakt worden. Het geheel wettigt naar onze mening de qualificatie: rustige ontwikkeling. De eerste geestelijk raadsman werd toegelaten in februari 1955. Het aantal steeg in dat jaar tot 25.

Deze 25 mensen waren beschikbaar voor 33 van de 43 gestichten, welke Nederland telt. In 27 van die 33 "bereikbare" gestichten werd een beroep gedaan op de bijstand van een geestelijk raadsman. Van de 25 beschikbare geestelijke raadslieden ontvingen 19 een of meer opdrachten. In totaal werd in 1955 10 maal een verzoek om buitenkerkelijke geestelijke verzorging ingediend.

Men kan zich afvragen waarom dit getal niet hoger is geworden. Wij menen dat daarvoor tal van begrijpelijke redenen zijn, en dat dit getal zeker nog niets zegt omtrent de werkelijke behoefte aan geestelijke verzorging door Humanisten.

In de eerste plaats moet men bedenken dat de geestelijke raadslieden een minder gunstige positie hebben dan dominé en pastoor. Deze hebben n.l. het recht zich ongevraagd te wenden tot de gedetineerden van hun richting en tot de buitenkerkelijken. Onze raadslieden moeten wachten, totdat de gedetineerde godsdienstige verzorging afwijst en nadrukkelijk geestelijke verzorging vraagt. Dit vraagt dus een positieve daad van de gedetineerde en het is van iemand die in een strafgesticht is geplaatst en deswege toch al een afweer-houding heeft, moeilijk te verwachten, dat hij spoedig tot zo'n verzoek zal overgaan, temeer niet, omdat hij de raadsman niet kent en dus helemaal niet weet, of deze hem wel "ligt". Het volgende voorbeeld illustreert duidelijk hoe toevallige omstandigheden een contact tussen gedetineerde en geestelijk raadsman kunnen verhinderen. Een geestelijk raadsman vernam van een gedetineerde, dat een andere gedetineerde graag eens contact met hem zou willen hebben. Dat kon natuurlijk alleen wanneer deze laatste een verzoek daartoe aan de directeur van het gesticht zou richten. Maar dat weigerde deze gedetineerde "omdat hij een verschil van mening met de directeur had gehad en hem nu niet om een "gunst" wilde vragen". Door het bijzonder tactvol optreden van de directeur kwam deze zaak in orde, maar

men ziet hieruit hoe gauw toch wel gewenste contacten tengevolge van de officiële regeling verhinderd kunnen worden.

Onbekendheid met de buitenkerkelijke geestelijke verzorging, zowel bij de functionarissen van de gestichten als bij de gedetineerden, speelt natuurlijk ook een rol. De functionarissen hebben ook tijd nodig gehad om "ingeschoten" te raken op de nieuwe instelling. Typerend hiervoor is de gevangenbewaarder, die nog maanden nadat de geestelijke verzorger zijn intrede had gedaan, deze begroette met de woorden "Dag Dominé". Voor de buitenkerkelijke mens is het nu eenmaal niet vanzelfsprekend, dat hij een beroep kan doen op een geestelijk verzorger van zijn eigen geestelijk klimaat. Veeleer wantrouwt hij alles wat zich als zodanig aandient als "zieltjes-winnerij". Het bleek dan ook voor menige gedetineerde, die de stap naar de geestelijk verzorger gewaagd had, een ware openbaring te zijn, dat deze niet de minste poging in het werk stelde, hem lid te maken van het Humanistisch Verbond.

In het uiterst gevoelige klimaat van het strafgesticht is een rustige ontwikkeling van dit nieuwe werk wel bijzonder gewenst.

De gedetineerden, die geestelijke verzorging vanwege het Humanistisch Verbond ontvingen, hebben deze over het algemeen op prijs gesteld, blijkens vele mondelinge en schriftelijke uitlatingen. En dat is tenslotte het belangrijkste. Het treffenst formuleerde een gedetineerde het, die sprekende over de groepsbijeenkomsten, welke regelmatig door de geestelijke raadslieden werden georganiseerd, zei: "Mijnheer, voor ons betekenen deze avonden een stukje vrijheid".

Amsterdam richt adres tot Gemeenteraad.

De Gemeenschap Amsterdam van het Humanistisch Verbond heeft een adres gericht aan de Gemeenteraad naar aanleiding van een voorstel van B. en W. inzake de subsidiëring van godsdienstonderwijs op openbare scholen. Een afschrift van het adres vergezelt dit nummer als bijlage. Onder "Van alle Kanten" geven wij nog een gedeelte van een courantenverslag van de Raadszitting, waarin dit onderwerp is behandeld.

-o-

HUMANISTISCHE STICHTING SOCRATES.

Over de reeds in vorige nummers aangekondigde Zomerschool laten wij hieronder nog enige nadere gegevens volgen:

De Humanistische Zomerschool 1956 zal gehouden worden van

Maandag 23 juli tot zaterdag 28 juli

te Amersfoort, in het gebouw van de Internationale School voor Wijsbegeerte, Dodeweg 8.

Het onderwerp is dit jaar:

HUMANISME EN KUNST

te behandelen in vier inleidingen door:

Prof. Dr. G. Stuiveling : De Humanistische Idee in de Kunst van het Verleden.

W. Jos de Gruyter : De Humanistische Idee en de Kunst van Nu.

Dr. A. Saalborn : Modern Humanisme en Oude Kunst.

Drs. H. Redeker : Wordende Kunst in Wordende Samenleving.

Algemene leiding : D. d'Angremond

Zakelijke leiding : Mevrouw T. Max-Nijman.

Aanvang: maandag 23 juli, 17 uur, waarna broodmaaltijd.

Einde : zaterdag 28 juli, 14 uur, na de koffiemaaltijd.

-o-

DE HUMANISTISCHE JONGEREN GEMEENSCHAP IN HET NIEUWS.

De H.J.G. is in de afgelopen weken in enkele bladen het onderwerp van een bespreking geweest. De aanleiding daartoe was het kampreglement, dat op het laatste congres van de H.J.G. op 10 en 11 maart j.l. - zij het

met geringe meerderheid - aanvaard was. Dit reglement maakte het mogelijk, dat in de afdeling voor gehuwdententen feitelijk allen die dit wensten, zouden kunnen slapen.

Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond kon zich met dit reglement niet verenigen en maakte van zijn bevoegdheid om in te grijpen, gebruik. Er kwam een buitengewone algemene vergadering op 3 juni, waarop, na een uiteenzetting van een Hoofdbestuurslid van het Humanistisch Verbond, het reglement met een grote meerderheid van stemmen werd gewijzigd in dien zin, dat de gewraakte bepaling werd ingetrokken.

Nog voordat het resultaat van deze buitengewone algemene vergadering bekend was, hebben enige bladen alarm geslagen over deze "Humanistische Reglementering van ontucht" (Eindhovens Dagblad van 2 juni), deze "vunzigheid" (Arnhems Dagblad van 5 juni), dit "gevaar voor de geestelijke volksgezondheid" (Dagblad De Stem, Breda, van 7 juni). Het Eindhovens Dagblad van 5 juni ging er nog eens op door. De Leeuwarder Courant van 27 juni sprak de hoop uit, dat de regeling alsnog zou worden verworpen. De Tijd van 5 juli signaleerde het reglement "zonder" commentaar, maar ook zonder vermelding van de afloop.

Deze commentaren waren voorbarig. In jongerenorganisaties, van welke richting ook, leidt het sexuele probleem af en toe tot conflicten. In de Humanistische wereld worden die conflicten openlijk uitgevochten en mogelijke dwalingen worden openlijk gecorrigeerd.

Een van de kerkbladen in de Hervormde Kerk schreef op 2 juni afkeurend, maar met begrip over deze kwestie en maakte later ook de herziening van de regeling in zijn kolommen bekend. Het Utrechts Nieuwsblad dd. 12 juni meldde het conflict met de herziening van het reglement. Dit laatste heeft, voor zover bekend, geen van de andere hier genoemde organen tot nu toe gedaan.

-o-

HUMANITAS, VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

Verslag conferentie Reclassering.

Op 4 en 5 mei 1956 werd in het Oolgaardshuis te Arnhem een conferentie gehouden door de sectie Reclassering.

Het Ministerie van Justitie, het Genootschap tot Reclassering, de Dr. F.S. Meyervereniging en het Instituut voor Praeventieve Geneeskunde waren op deze conferentie vertegenwoordigd.

De zeer belangwekkende inleidingen van Dr. J. Kloek (over de psychische achtergronden van delicten) en de Heer N.F.A. de Graan (over onze verhouding tot het gezin van de reclassent) zijn in hun geheel afgedrukt in het kaderorgaan van de Vereniging (eveneens Humanitas genaamd) van juni 1956.

Bejaarden-stertocht.

Op 15 juni werd een bejaarden-stertocht georganiseerd, waaraan door niet minder dan 1000 bejaarden werd deelgenomen uit de afdelingen Ede, Amsterdam, Rotterdam, Dordrecht, Eindhoven, Tilburg en Breda. 's Middags kwamen allen bijeen in Musis Sacrum te Arnhem, waar Voorzitter In 't Veld een toespraak hield.

Nieuw subsidie-wee in Eindhoven.

In Eindhoven heeft zich een nieuwe subsidie-kwestie voorgedaan, waarover wij onder Van alle Kanten nadere bijzonderheden opnemen.

Aanstellingen.

Mej. F.W. Maas werd benoemd als maatschappelijk werkster met standplaats Groningen, speciaal voor het zoeken van pleeggezinnen voor onder voogdij van Humanitas geplaatste kinderen.

Mejuffrouw H. Krook werd benoemd tot Directrice van het Afdelingskantoor te Den Haag.

-o-

HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING.

Men meldt ons uit de H.J.B. :

Hoewel de zomerkampen op 't moment van schrijven nog in het middelpunt van onze belangstelling staan, worden andere niet minder belangrijke zaken niet helemaal op de achtergrond gedrukt. Zo is de commissie voor

het opstellen van nieuwe statuten en een nieuw huishoudelijk reglement druk bezig met de "finishing touch"; deze zullen op het jaarlijks congres (begin November) in behandeling genomen moeten kunnen worden. Ook op het propagandafront wordt aan nieuwe plannen gewerkt. Op enkele tientallen na is het streefgetal 200, dat we ten tijde van het congres willen bereiken, nu reeds bereikt (afd. Amsterdam is de 30-grens al gepasseerd). In de leeftijdsgroep van 15 tot 21 jaar hebben we thans ongeveer evenveel leden als b.v. een vereniging als de V.J.B.; zo langzaamaan beginnen we mee te tellen, wat ook uit diverse zaken blijkt.

-0-

HUMANISTISCH THUISFRONT.

Tentoonstelling in "De Leemberg".

Op 14 juli 1956 werd in het Militair Tehuis van het Thuisfront "De Leemberg" te Nunspeet een schilderijtentoonstelling van de Noord-Veluwse schilderskring geopend.

Het Thuisfront verstrekke ons een uiteenzetting over de geestelijke verzorging in het leger, welke wij hieronder laten volgen:

De Geestelijke Verzorging in het Leger.

Sinds jaar en dag werken in het Nederlandse leger de geestelijke verzorgers van katholieke en protestantse zijde - aalmoezeniers en veldpredikers.

Thans vraagt het Humanistisch Thuisfront aan de Regering om ook Humanistische geestelijke verzorgers in de kazernes toe te laten op soortgelijke - of in ieder geval acceptabele - voorwaarden.

Is deze vraag gerechtigd en kon dus met reden van de Regering worden gevraagd om aan dit verzoek te voldoen?

Met recht kan worden gesteld, dat de godsdienstige verzorging zoals die door aalmoezeniers en veldpredikers wordt gegeven niet gelijk is aan, doch gelijksoortig met een niet-godsdienstige Humanistische geestelijke verzorging.

De Humanistische geestelijke verzorging heeft een ander uitgangspunt, een andere inhoud en andere normen dan de godsdienstige verzorging. Ze is dus stellig niet gelijk aan de godsdienstige verzorging, een eventuele "gelijkwaardigheid" valt moeilijk objectief vast te stellen.

Ik meen echter dat bij de beoordeling door de Regering van de aanspraken van de verschillende bevolkingsgroepen niet de eventuele "gelijkheid" of "gelijkwaardigheid" van die groepen of hun principes dienen te gelden maar hun gelijkgerechtigd zijn ten opzichte van elkaar. Met andere woorden, de overheid kan de een niet weigeren wat ze de ander toestaat, tenzij daar evidente bijzondere beweegredenen voor zijn.

Nu zou zo'n evidente, bijzondere reden kunnen zijn, dat de Humanistische geestelijke verzorging niet-godsdienstig is. Men begripe echter goed dat de overheid dan stelling neemt in de strijd der meningen tussen de bevolkingsgroepen en dat zulk een stellingname dus zou betekenen dat de overheid het niet-godsdienstige deel van ons volk tot minder-gerechtigd zou verklaren. Zal de overheid in het Nederland van 1956 dat willen doen?

Andere bijzondere redenen zouden kunnen zijn: een ondemocratische gezindheid, het koesteren van meningen in strijd met de algemeen geldende zedelijke normen enz. Het behoeft, geloof ik, geen bewijs dat zulke redenen voor de Humanistische stroming in Nederland niet gelden. Een andere beweegreden zou kunnen zijn de bewering: Er is geen behoefte aan! Men zou kunnen stellen: de Humanisten willen zulk een verzorging nu wel, maar onder de niet-godsdienstige militairen is aan zulk een verzorging geen enkele behoefte.

Dit is dan echter een reden die om bewijs vraagt. Het zal onmogelijk blijken om dit bewijs te leveren, omdat het tegendeel ervan ondertussen reeds bewezen is.

In de arbeiderskampen en in de gevangenissen waar Humanistische geestelijke verzorgers wel zijn toegelaten, blijken deze verzorgers hun handen

vol werk te hebben, ook in de Humanistische militaire tehuizen is een uitstekend bezoek van militairen, zeker niet minder dan in soortgelijke confessionele tehuizen; het Vormingscentrum in Nunspeet van het Humanistisch Thuisfront loopt nu reeds vanaf 1952 uitstekend, ondanks het feit, dat ons bijna alle middelen van bekendmaking ontbraken, ja zelfs het laatste jaar, toen ons maandblad "Zo" voorlopig om financiële redenen moest worden stopgezet en dus praktisch ieder middel van bekendmaking ontbrak, kon ons Vormingscentrum met voldoende deelname doordraaien.

Trouwens, als men nog een verder bewijs van bestaande behoefte verlangt, laat men dan gedurende twee jaren een proef nemen met de aanstelling van b.v. drie of vijf Humanistische geestelijke verzorgers. Zou in deze twee jaren blijken dat er inderdaad geen behoefte bestaat, dan zou het Humanistisch Thuisfront zeker niet verder aandringen. Maar is er één ingewijde die gelooft dat deze kans bestaat?

Er zijn geen evidente, bijzondere argumenten om het verzoek van het Humanistisch Thuisfront af te wijzen! Er zijn wel evidente en bijzondere redenen om het toe te staan. Of meent men dat het billijk is om de 17% buitenkerkelijke jongemannen die evenals de Katholieke en Protestantse jongelui hun dienstplicht moeten vervullen, te onthouden van een recht tot geestelijke verzorging dat deze laatsten wel is toegekend?

Of moeten deze buitenkerkelijke jongelui (in vele gevallen zelfs min of meer gedwongen) dan maar een godsdienstige verzorging op de koop toenemen? Met welk recht dwingt men deze jongemannen in hun militaire diensttijd dan tot iets, waartoe ze buiten de kazerne niet gedwongen worden? Is het leger dus de plaats in Nederland waar men gedwongen wordt om "in te gaan"? Deze toestand wordt langzamerhand onduelbaar. Wat in arbeiderskampen en gevangnissen is toegelaten moet en zal ook in de kazerne mogelijk zijn. Ik schrijf deze woorden op het ogenblik, dat de Regering démissionnair is. Straks zal dus een nieuwe regering optreden. Het Humanistisch Thuisfront stelt reeds thans ten aanzien van deze nieuwe Regering: Wij verwachten dat gij recht zult doen aan de buitenkerkelijke militairen. Wij verwachten dat ge het billijke verzoek van het Humanistisch Thuisfront, om Humanistische Geestelijke Verzorger in het leger toe te laten, zult inwilligen.

H. LIPS.

-0-

BUREAUX VOOR LEVENS- EN GEZINSMOEILIKHEDEN.

De Centrale Stichting Bureaux voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden op Humanistische Grondslag zond ons het jaarverslag over 1955, waaraan wij het volgende ontleen:

B e s t u u r .

In het begin van het jaar trad Dr. E.S.J. van Lier tot het bestuur toe als voorzitter. Het bestuur was als volgt samengesteld:

Dr. E.S.J. van Lier, voorzitter

Mevrouw D. Heroma-Meilink, secretaresse

E. Veuger, penningmeester

Mejuffrouw M. Dijkstra, Mevrouw J.T.L. Mooy, P.A. Pols, C.H. Schonk en C.M. Swiebel.

Adviserende leden:

In de loop van het jaar deed zich de behoefte voelen uit degenen, die in de Bureaux met de uitvoering van het werk belast zijn, enkele adviserende leden aan te trekken. Men vond de Heer D.Th.F. d'Angremont en Mevrouw E. Vrind-van Praag, beiden werkzaam aan het bureau te Amsterdam, bereid tot het bestuur toe te treden.

C o n t a c t e n .

Mevrouw E. Vrind-van Praag had namens onze Stichting zitting in de Commissie voor Contact en Advies voor de Bureaux van de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

S c h o l i n g .

Vele teamleden namen deel aan het seminarium van de Nationale Federatie voor de Geestelijke Volksgezondheid.

B u r e a u x .

Er zijn bureaux te Amsterdam, Haarlem, Eindhoven en Utrecht. Deze namen in 1955 in totaal 211 nieuwe gevallen in behandeling.

RADIOLEZINGEN.

17 juni :	P.C.J. Reyne	over:	"Rembrandt en de mens".	
24 juni :	Jan Poortenaar	over:	"Rembrandt en zichzelf".	
1 juli :	P.J.S. Zwart	over:	"Persoonlijkheid".	
8 juli :	Dr.Kwee Swan Liat	over:	"Wereldperspectief van het Humanisme".	
15 juli :	Dr. W. Wiersma	over:	"'n Maid met 'n pofbroek".	
			<u>"De mens en zijn ontspanning"</u>	
22 juli :	Dr. G. Stellinga	over:	"Ik wil vakantie worden"	I.
29 juli :	Prof.Dr.Ir.J.P. Mazure	over:	"Mens en Sport"	II.
5 aug. :	R. Beumer	over:	"Reizen of gereisd worden"	III.
12 aug. :	C. Cabout	over:	"Mens en natuur"	IV.
19 aug. :	Dr.H. Bongers	over:	"De stad als vakantie-oord"	V.
26 aug. :	Dr.W.K. Kraak	over:	"Vakantie-herinneringen"	VI.

-0-

HUMANISTISCHE LITERATUUR.

Even nadat wij de kopij voor het vorige nummer hadden samengesteld, bereikte ons het Mei-nummer van "Rekenschap", het driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur, uitgave van de Humanistische Stichting Socrates. De inhoud van dit nummer is als volgt:

J. Weiland: Kwatrijnen van Omar Khayyam.
H.R. Hoetink: De Idee der menselijke gelijkheid II.
T.T. ten Have: Echt en onecht in Geloof en Ongeloof.
D. de Vries: Het ontstaan van de Max Havelaar.
Uit de andere hoek (B. van Lier).
Internationale Kroniek (B.W. Schaper).

-0-

INTERNATIONALE LITERATUURLIJST.

NEWS AND NOTES

May 1956

T. Geoffrey Robson

Spring-Cleaning the Family.

THE PLAIN VIEW

Summer 1956

Two Discussions

I. God
(Micklem, Wren-Lewis, Flew, Blackham).

II. Christ
(Robinson, Walls, Routh, Hawton).

THE MONTHLY RECORD

April 1956

Archibald Robertson

The New Reformation.

April 1956

Donald Ford

The Deprived Child and the Community

THE MONTHLY RECORD

May 1956

G. I. Bennet

More about AMIEL

June 1956

Professor Hyman Levy

Nuclear Weapons and Ethical Principles.

LITERARY GUIDE

March 1956

Margaret Knight

The Art of Teaching.

THE HUMANIST

1956 Nr. 2.

Anatol Rapoport

Religion and "Salvation".

THE HUMANIST

1956 Nr. 3.

H. J. Muller

In the Cause of Humanity

THE HUMANIST

1956 Nr. 3.

THE STANDARD

March-April
1956

HUMANIST WORLD DIGEST

March 1956

March 1956

THE ETHICAL PLATFORM

February 1956

February 1956

D I O G E N E S

Juni 1956

DER FREIDENKER

Mai 1956

K. K. Sinha

Some Ominous Trends in India

Florence W. Klaber

When Children ask about Belonging.

B. M. Morandini

Faith, Science, Humanism.

Willard H. Goslin

Freedom and Public Education.

Henry Neumann

Ethics and Beauty.

Horace L. Friess

Where is God's Country?

Carel Cuijpers

Taak en Wezen van het Humanistisch
Verbond.

Hans Titze

Wer ist Freidenker?

=====

VAN ALLE KANTEN.

Reportages en verslagen.

Vrij Nederland van 2 juni had een verslag van de landdag van de Humanistische Stichting Socrates.

Het Vrije Volk van 6 juni heeft een aardig verslagje van het heien van de eerste paal van het Bejaardentehuis te Slotermeer, door de Heer J. Bijleveld, bestuurslid van de Nederlandse Centrale tot huisvesting van bejaarden en de A.H. Gerhard-Stichting.

Subsidie-perikelen in verschillende soorten.

In Eindhoven doet zich een nieuw subsidie-probleem voor (tenminste voor diegenen die graag van zulke zaken problemen maken en die zitten er in Eindhoven nogal wat).

Enige tijd geleden werd een subsidie-aanvraag van Humanitas voor het algemeen maatschappelijk werk afgewezen. Thans gaat het om subsidie voor de gezinsverzorging van Humanitas.

Wij geven hieronder het gedeelte van het Raadsverslag van Het Vrije Volk van 26 juni j.l., dat over deze aangelegenheid handelt.

Een onverwachte, korte discussie ontstond aan het einde van de vergadering over "Humanitas".

Op de aanvullingsagenda stond een verzoek tot subsidiëring van de gezinsverzorging van Humanitas.

B. en W. stelden voor dit verzoek om advies naar het college te verwijzen. Daar wilde de Heer Bastianen (K.V.P.) niets van weten. Deze zaak achtte hij al voldoende besproken. B. en W. kennen de mening van de raad, zo zei hij, daarom stelde hij voor om in de geest van het verlangen van de raad door B. en W. deze zaak (afwijzend) te laten afhandelen.

Dit lokte bij Mevrouw Dr. Verwey-Jonker (arb.) een protest uit, omdat er een buitenpolitiek gesprek over deze zaak was aangekondigd.

Deze bijeenkomst zou, aldus Mevrouw Verwey-Jonker, mogelijk vele raadsleden tot een ander inzicht kunnen brengen.

De wethouder, die in het begin van de vergadering op verzoek van de Heer Van Lienden (arb.) al een correctie had moeten aanbrengen op enkele inlichtingen, die hij de raad tijdens de debatten had gegeven over de gezinsverzorging bij "Humanitas", voelde veel voor het standpunt van de Heer Bastianen en vroeg door stemming de uitspraak van de raad.

De Heren Buiten (a.r.) en Van der Voort (k.d.) achtten dit niet juist, omdat hierdoor het vrije woord en een debat met mogelijk andere inzichten niet mogelijk was.

De K.V.P.-fractie was een andere mening toegedaan en stemde voor het voorstel-Bastianen, dat een meerderheid kreeg (16 - 13).

Wij tekenen hierbij nog het volgende aan:

Zouden B. en W. afwijzend beslissen, dan is dit een unicum, want subsidies voor gezinsverzorging (anders dan die voor algemeen maatschappelijk werk) is subsidie voor reeds aan de gemeenschap bewezen diensten, welke in een bepaald aantal verzorgingsdagen worden uitgedrukt. Het Rijk subsidieert erkende instellingen altijd volgens een vaste regel en tot nu toe volgde iedere gemeente dit voorbeeld overal. Het verloop van deze besluitvorming wordt dus met grote aandacht gevolgd.

In Amsterdam richtte de Gemeenschap aldaar van het Humanistisch Verbond een adres aan de Raad, waarvan U in dit nummer een afschrift vindt. Het verslag van de Raadsvergadering hierover nemen wij voor U over uit het Algemeen Handelsblad van 5 juli j.l.

In de vergadering van de gemeenteraad van gisteravond kwam o.a. aan de orde de voordracht van B. en W. tot subsidiëring van godsdienstonderwijs op openbare scholen voor g.l.o., voor v.g.l.o., voor u.l.o. en voor buitengewoon l.o. De Heer Gortzak (c.p.n.) was van mening, dat de raad van advies, die voor dit soort onderwerpen moet worden geraadpleegd, in de voordracht niet is gekend. Hij verzocht B. en W. de voordracht te willen aanhouden tot dat de raad van advies zich zal hebben kunnen uitspreken.

De Heer Van der Hoeven (p.v.d.a.) verklaarde, dat het in het tot de raad gerichte adres van het Humanistisch Verbond gemaakte verschil tussen godsdienstonderwijs en Bijbelonderricht alleen theoretisch is, en in de praktijk niet gemaakt kan worden. Voor de algemene vorming van kinderen was z.i. nodig, dat zij godsdienstonderwijs krijgen, dat de strekking heeft de kinderen op de hoogte te brengen met een zeer belangrijk verschijnsel in het leven van de mens. Onze cultuur is nu eenmaal door het Christendom heengegaan, en is zonder dit niet helemaal te begrijpen.

De Heer Versteeg (prot.chr.) was van mening, dat in de voordracht te weinig wordt gegeven. Niettemin achtte spr. het nodig, dat zij zou worden aangenomen. De wet verklaart ten aanzien van het onderhavige punt alleen, dat de overheid verplicht is te gaan tot een bepaald niveau (minimum eisen: vrij van andere vakken voor de leerlingen op het tijdstip van het godsdienstonderwijs, verwarming en verlichting der lokalen, godsdienstonderwijs niet op de lijst der verplichte vakken), maar dat de wet geen verbod inhoudt om verder te gaan.

De Heer De Bruyne (v.v.d.) verklaarde dat zijn fractiegenoten en hij met de voordracht instemden, aangezien het onderwijs zal worden gegeven op basis van vrijwilligheid.

O o k a n d e r e n .

Wethouder De Roos verklaarde, dat de door de Heer Gortzak genoemde raad van advies in deze niet behoefde te worden gekend, omdat het hier niet een vraag van positie, organisatie of inrichting van het openbaar onderwijs betreft, maar iets dat daar juist buiten staat. Op een vraag van de Heer Versteeg antwoordde spr, dat ook andere dan in de voordracht genoemde kerken of organisaties (de Nederlands Hervormde Kerk, de Nederlandse Protestantenvbond, de Lutherse, de Doopsgezinde en de Remonstrantse Gemeente) subsidie zouden krijgen, als zij daarom zouden vragen. Spr. verklaarde dat, wanneer de raad de voordracht zou aannemen, toch zou moeten worden afgewacht, of hogerhand hiermee accoord zal gaan, gezien de stand van deze aangelegenheid in Nederland. Mogelijk zal daardoor vertraging bij de uitvoering van het voorstel ontstaan, maar dat is nu eenmaal altijd zo, wanneer deze kwesties van administratief recht aan de orde komen.

Bij de replieken verklaarde de Heer Gortzak (c.p.n.), dat de voordracht tornt aan de positie van het openbaar onderwijs als zodanig. Men mag niet verder gaan dan tot de grens, die de wet aangeeft. Door te stellen, zoals de Heer Van der Hoeven deed, dat godsdienstondericht bij de opvoeding behoort, maakt men het in feite tot verplicht vak, aangezien de openbare school bedoelt een zo algemeen mogelijke vorming te geven. Sprekers fractie zou tegen de voordracht stemmen.

De Heer Van der Hoeven (p.v.d.a.) verklaarde, dat het betoog van de Heer Gortzak langs de zaak heenging, omdat immers de ouders niet verplicht worden hun kinderen het godsdienstonderwijs te laten volgen.

N i e t e e n s g e z i n d .

De Heer Boetje (p.v.d.a.) legde een verklaring af, volgens welke men naar art. 26 der L.O.-wet niet verder mag gaan dan het geven van materiële hulp voor godsdienstonderwijs op de openbare school. Spr.zou tegen de voordracht stemmen.

De Heer Le Cavelier (v.v.d.) meende, dat de openbare school niet alleen de wijkplaats is voor hen, die hun kinderen niet naar de bijzondere school willen zenden, maar ook de school voor hen, die de mogelijkheid willen hebben hun kinderen godsdienstonderwijs te laten geven.

De Heer Van Halm (p.v.d.a.) verklaarde aan de zijde van de Heer Boetje te staan en dus tegen de voordracht te zullen stemmen.

Wethouder De Roos verklaarde, dat het karakter van de openbare school juist meebrengt, dat zij voor iedereen toegankelijk moet kunnen zijn. Het standpunt van de Heer Gortzak komt neer op een verzwakking van de openbare school.

De voordracht werd aangenomen met de stemmen der communisten en van vier leden der P.v.d.A. tegen (ook Mevr. Friedmann-v.d. Heide en Dr. Sajet waren tegen), en wel met 22 tegen 12 stemmen.

De Tijd van 4 juli j.l. had een Vrijmoedig Commentaar (zo heet de rubriek) aan deze subsidie-kwestie gewijd. Na eerst puntsgewijze het adres van het Humanistisch Verbond te hebben weergegeven, vervolgt De Tijd:

Maar in het adres staan nog enkele overwegingen, die aandacht verdienen. Daar wordt onder meer gezegd, dat bijbelkennis onderwezen kan worden zonder enige binding met een godsdienst. Hoe het Hum. Verbond tot deze overweging is gekomen, blijft alsnog een raadsel. Het ligt immers al evenzeer voor de hand dat bijbelkennis geenszins kan gegeven worden zonder binding met een godsdienst, als dat bijbelkennis onderwezen behoort te worden in verband met een godsdienst, en wel om de voor de hand liggende reden, dat de Bijbel Gods woord is, waaraan noch het Hum. Verbond, noch wie dan ook, iets zal kunnen veranderen. Logisch zou zijn, dat wie godsdienstonderwijs aanvaardt, ook bijbelonderricht aanvaarden moet. Het ene volgt uit het andere, in weerwil van de fijne distinctie van het Hum. Verbond, dat voorts nog verklaart: "Het komt ons voor dat deze onderscheiding tussen godsdienstonderwijs en bijbelkennis niet steeds duidelijk in acht wordt genomen". Dat zal dan wel zijn, omdat die onderscheiding zo onduidelijk is.

In Hilversum heeft deze zaak ook gespeeld. Wij nemen enkele gedeelten voor U over van het verslag van de Raadszitting, welke gewijd was aan de richtlijnen voor subsidie aan kerkebouw en gebouwen van geestelijke stromingen, zoals dit verslag werd gepubliceerd in Het Vrije Volk van 4 juli j.l.

De katholieke democratie, voorzover belichaamd in de K.V.P.-fractie in de Hilversumse gemeenteraad, heeft zich dinsdagavond op haar smalst laten zien.

Tijdens de bespreking van de richtlijnen van B. en W. voor de subsidiering van de bouw van kerken en gebouwen van geestelijke stromingen, wekte de Heer De Rooy (k.v.p.) eerst de indruk, dat zijn fractie zich wel kon verenigen met de richtlijnen, maar naderhand bleek zij zich toch het recht te willen voorbehouden geen steun te verlenen aan aanvragen van geestelijke stromingen, waarvan het karakter strijdig zou zijn met de principes en de overtuiging van zijn fractie.

A l l e e n K.V.P. t e g e n

Evenals bij de aanvragen voor kerkbouwsubsidie moet echter elk geval op zichzelf worden bekeken. De richtlijnen en het voorstel van B. en W. om dienovereenkomstig subsidie toe te kennen voor de bouwplannen van de hervormde, de gereformeerde en de lutherse kerk, werden daarop aanvaard met 22 tegen 7 stemmen (de K.V.P.-fractie minus wethouder Sträter).

Door de houding van de K.V.P.-fractie was de zaak plotseling in een heel ander vlak komen te liggen en kreeg het debat een fel karakter, waardoor de tegenstellingen duidelijk naar voren kwamen.

De raadsmeerderheid had, blijkens eerder afgelegde verklaringen, in goede democratie en met erkenning van de rechten van de ander, van meet af aan anders gewild, want de opmerkingen, die verscheidene raadsleden in eerste instantie hadden gemaakt, waren - zoals de Heer Van Nierop later zei - eigenlijk maar futiliteiten, vergeleken bij de principiële aspecten van de gehele subsidiëring, die door de houding van de K.V.P. ineens zo scherp op de voorgrond waren gedrongen.

Mr. Van Assendelft de Koning (v.v.d.) had zich gestoten aan de nadrukkelijke vaststelling in de richtlijnen van B. en W., dat het christelijk ge-

loof en andere geestelijke stromingen niet op één lijn kunnen worden gesteld. De Heer van Nierop (arb.) wilde deze formulering voor rekening van het college laten, al was de clausule, dat ook geestelijke stromingen voor subsidie in aanmerking kunnen komen, voor een aantal zijner fractiegenoten een conditio sine qua non. Voor hem speelde echter ook de behoefte aan de bouw van een (nieuwe) kerk een rol.

De Heer Koolwijk deelde mede, dat de communisten het voorstel van B. en W. zouden aanvaarden - "in principe zijn wij niet tegen kerken, al kan men zich afvragen of voor de bouw ervan overheids-geld moet worden aangewend" - mits de geestelijke stromingen uit de motie-Stuiveling ook inderdaad recht op subsidie kunnen laten gelden.

De Heer van de Berg, die namens de Prot.Chr. fractie sprak, wilde zich niet achter elke zinsnede in het voorstel van B. en W. scharen, maar kon verklaren, dat zijn fractie de conclusie (subsidie van kerken en geestelijke stromingen) wel wilde aanvaarden.

O p e n k a a r t.

Toen de Heer De Rooy in bedekte termen het K.V.P.-standpunt had laten doorschemeren, kwam de Heer Broeks (arb.) fel naar voren: "Wij willen geen eigen gelijk laten gelden.

Wanneer de Heer van de Berg meent, dat het christelijk geloof de enige ware religie is en wanneer de humanisten hun levensbeschouwing het hoogst achten, dan hebben wij die persoonlijke overtuigingen te respecteren. Wij moeten geen schuilevinkje spelen: zal de K.V.P. een eventuele aanvraag van het Humanistisch Verbond geen steun willen verlenen?"

Uitvoerig beantwoordde de Heer Struik de opmerkingen en vragen van de socialistische woordvoerder. Hij had zich kennelijk geprepareerd want hij las een typisch anti-humanistische visie voor en betoogde dat het Hum. Verbond slechts 12.000 leden telt en daarom vooralsnog niet maatgevend genoeg is voor gelijkberechtiging.

Wij wensen de ontkerstening niet te bevorderen door mee te werken aan de bouw van een eventueel gebouw voor het Hum. Verbond, aldus deze K.V.P.-spreker, die dus openbaar maakte wat de Heer De Rooy liever voor zich had gehouden.

De voorzitter stelde de verontruste fracties van de P.v.d.A., V.V.D. en C.P.N. gerust door te verzekeren, dat het college het Humanistisch Verbond rekent tot de geestelijke stromingen, die volgens B. en W. voor subsidie in aanmerking zouden kunnen komen. "Geval voor geval zal bekeken worden, doch uitsluitend op de technische, stedenbouwkundige en financiële aspecten. Niet op de geestelijke".

Nogmaals verwekte de Heer De Rooy grote verbazing bij de raadsleden van de P.v.d.A. (èn de V.V.D. en C.P.N., mogen wij aannemen) door te zeggen: "als straks de Partij van de Arbeid-fractie met een voorstel komt om een humanistisch gebouw te stichten"

Krachtig trok de Heer van Nierop tegen deze hardnekkige verdraaiing van leer: "Mocht het college van B. en W. en niet de Partij van de Arbeid met een voorstel komen de stichting van een humanistisch gebouw in Hilversum te subsidiëren, dan zou mijn fractie deze aanvraag op democratische gronden willen bezien".

De zaak was in Hilversum blijkbaar al eens eerder aan de orde geweest en de opmerkingen van een humanistisch raadslid hadden toen reeds indruk gemaakt, getuige de volgende opmerkingen in een artikel in de Gooische Courant van 29 mei j.l., gepubliceerd onder de titel: "De Gooise katholieke gemeenschap mist binding en werfkracht".

"Het is een feit, dat de onkerkelijkheid in 't Gooi met de dag toeneemt. Modernistische opvattingen winnen steeds meer veld. Voor een groot deel is dit verschijnsel te wijten aan de sterke actie van het Humanistisch Verbond, dat, uitstekend georganiseerd als het is, geen gelegenheid voorbij laat gaan de eigen denkbeelden te propageren. Van katholieke zijde is men op deze propaganda niet altijd voldoende ingespeeld.

Een treffend voorbeeld is het verloop van het debat over de verlening van subsidie voor kerkebouw geweest in de Hilversumse raad. De humanist Prof. Dr. Stuiveling greep de voordracht aan, om te pleiten voor subsidie aan gebouwen van het Hum. Verbond, "dat zich ook met geestelijke zorg bezighoudt". Een sterk katholiek geluid is er in de K.V.P.-fractie juist over dit voorstel niet gehoord. Sterke geluiden komen overigens ook niet uit die hoek.

De subsidies ter sprake op een K.V.P. radio-forum.

De Nieuwe Limburger van 29 mei 1956 geeft een verslag van een radio-forum te Geleen en deelt daarin o.a. het volgende mee:

Subsidiëring katholiek middelbaar onderwijs.

"Is het forum niet van mening, dat vele katholieke politici met twee maten meten als zij op grond van het feit, dat alle Nederlanders belasting betalen, van de Staat eisen, dat deze de bijzondere scholen subsidieert, terwijl deze zelfde politici tegen subsidie aan humanistische instellingen zijn, die naar hun oordeel een valse wereldbeschouwing propageren c.q. verspreiden?". Deze vraag stelde de Heer Michels op het interessante radio-forum, dat op initiatief van de K.V.P. in Le Caveau te Geleen werd gehouden.

Dr. Albering, partijsecretaris van de K.V.P. antwoorde hierop, dat katholieke raadsleden in principe niet tegen subsidiëring van humanistische instellingen behoeven te zijn.

Om echter subsidie toe te kennen, moeten deze verenigingen echter gedemonstreerd hebben, dat zij inderdaad in de betreffende gemeente in een behoefte voorzien! Zij mogen geen zgn. startsubsidie vragen.

"Gemeentelijke subsidies aan het Humanistisch Thuisfront" heet een artikel in "De Gemeente" van mrt. 56, 't maandblad van de Partij van de Arbeid, gewijd aan Gemeente en Provincie. Dit artikel heeft nu eens geen polemisch karakter, doch geeft een zakelijk overzicht van de subsidies, welke aan het Humanistisch en de andere thuisfronten worden verstrekt door het Rijk, de redenen waarom het H.T. subsidie heeft gevraagd aan gemeenten en de resultaten van het verzoek.

En nu stappen wij van de subsidies af om te gaan kijken wat er verder nog van en over ons ter sprake is gekomen.

Tot onze grote spijt hebben wij verzuimd in het vorige nummer melding te maken van een artikel van Dr. E. Nordlohne over "Humanisme en Politieke Keuze" in Liberaal Reveil, Nr. 2 van de eerste jaargang.

Vrijheid en Democratie van 9 juni vermeldt dat artikel met zeer veel waardering en spreekt de hoop uit "dat vele humanisten zich door deze beschouwing zullen laten brengen tot een gelijke politieke keuze als schrijver hun aanbeveelt".

..... maar De Gelderlander van 8 juni weet het wel. P.v.d.A. en Humanisme is allemaal koekoek-één-zang (al wil de P.v.d.A. dat in verkiezingstijd liever verbloemen) en noemt een aantal vooraanstaande P.v.d.A.-leden die Humanist zijn (de vele vooraanstaande en minder vooraanstaande P.v.d.A.-leden die niets van het Humanisme moeten hebben en de vele vooraanstaande en minder vooraanstaande Humanisten die maar niets kunnen zien in de P.v.d.A. worden voor het gemak maar overgeslagen, maar ja, in verkiezingstijd

Volgens de één zijn we te "anti" en volgens de ander nog lang niet "anti" genoeg. Het blijft moeilijk het de mensen naar de zin te maken. Schrijvende over het Eindhovense subsidie-geval (het eerste wel te verstaan en niet de kwestie, welke nu weer aan de orde is) zegt De Vrijdenker van 16 juni o.m. het volgende:

"Het liberale raadslid tenslotte - ook voorstemmer - noteerde o.a. als een punt ten gunste van Humanitas, dat het niet anti-godsdienstig was. Merkwaardigervijze was dat nu juist de uitspraak, waaraan ik mij ergerde. Ik geef toe, een organisatie voor maatschappelijk werk behoeft niet pro- of anti-godsdienstig te zijn; zij is er voor praktisch werk en daarmee uit. Maar bij dat zo nadrukkelijk beklemtonen van de niet-anti-godsdienstigheid zou ik toch wel willen vragen: En als dat nu eens niet juist was, als een organisatie voor maatschappelijk werk nu eens wél anti-godsdienstig was of merendeels uit anti-godsdienstigen bestond, WAT DAN NOG?! Zou zij dan niet mogen werken, mag zij dan geen deel hebben aan dat wat anderen wél mogen? Op deze manier zouden haar leden worden bestempeld tot tweede-rangs-burgers. Het liberale raadslid - en hij is de enige niet, helaas - hanteerde hier een zeer gevaarlijk argument p r o, dat door de tegenstanders grif tot een argument c o n t r a kan worden omgesmeed. Het wordt dan een strijd van ja of neen, of beter: van hoe men het bekijkt, of een organisatie (of persoon) tot de anti-godsdienstigen wordt gerekend of niet.

Laat men zich aan onkerkelijke zijde toch geen illusies maken: Voor de godsdienstige is de ongelovige altijd een tegenstander, dus een anti-godsdienstige. Het gáát nog zolang men niet over elkanders wereldbeschouwing spreekt, dit onderwerp angstvallig doodzwijgt. Maar zodra de ongelovige zegt, dat hij niet aan een persoonlijk god kan geloven of zelfs maar, dat hij abso-

luut niet weet en niet weten kan dat zo'n god bestaat, trekt hij reeds het waarheidsgehalte van de godsdienst in twijfel, m.a.w. hij ondermijnt de basis van de godsdienst. Als de ongelovige zich verdedigt tegen onjuiste voorstellingen of ongerechtvaardigde aanspraken - b.v. op de waarheid - van gelovige zijde: ondermijning; het stellen, dat een moraal zonder godsdienst mogelijk en houdbaar is: ondermijning, en ga zo maar door.

Het is voor een bewuste positief-ongodsdienstige niet mogelijk het verwijt van anti-godsdienstigheid te ontlopen, want hij kan zich nooit van elke uiting van zijn mening onthouden.

Dat kwam ook in het Eindhovense raadsdebat weer tot uiting. Want ondanks alle verzekeringen van niet-anti-godsdienstigheid van humanistische zijde zeide de r.k.-wethouder: "Het humanisme is atheïstisch zoal niet agressief, dan toch naar wezen. Het Humanistisch Verbond is gericht op afbraak van het godsbesef". Aan welke uitspraak een andere voorafgegaan is, dat men geen steun mag verlenen aan een instelling, die niet God als uitgangspunt heeft. Zo is het standpunt van de meeste gezaghebbende roomsen en van vele orthodox-protestanten.

Het is daarom te begrijpen, hoewel nog niet geheel te verontschuldigen, dat een organisatie voor sociaal werk voor onkerkelijken zich van de anti-godsdienstigheid distancieert. Minder waardeer ik zo'n standpunt bij een levensbeschouwelijke organisatie van onkerkelijken, zelfs als men dat inneemt om praktisch werk (b.v. in D.U.W.-kampen of in gevangenissen) mogelijk te maken.

Maar wat zien we nu gebeuren? Wat eigenlijk een kwestie van tactiek moest zijn, wordt zo langzamerhand door vele georganiseerde humanisten beschouwd als een kenmerk van superioriteit boven die geestverwanten (of bijna-geestverwanten), die zo vermetel zijn, de kerk en de godsdienst wel te bestrijden. En niet alleen voor hen, ook vele vrijzinnigen of ruimer denkende orthodoxen aanvaarden dit superioriteitskenmerk als criterium voor de toelating van humanisten tot allerlei geestelijke verzorging.

Het schijnt wel dat in de tegenwoordige tijd er zowat geen zwaarder misdaad bestaat dan het bestrijden van de godsdienst, een misdaad, die iemand automatisch uitsluit van de gemeenschap.

Dit is een onduldbare aanmatiging van de gelovigen, die wordt gesteund door al die buitenkerkelijken, die aan de bezwaren van de godsdienstigen tegen bestrijding van hun mening willen tegemoetkomen, en ziende dat dit wel eens succes heeft, zichzelf tegenover de buitenwereld op de borst slaan: Ziet toch, hoe brááf wij zijn!

Maar de verdraagzaamheid bloeit meer in het verborgene. De Tijd in haar rubriek Geest en Leven van 5 juli j.l. schrijft over De vragende mens, een katholiek maandblad voor onkerkelijken, waarin Dr. Prins, humanist, Dr. Delfgaauw, katholiek, Dr. Aalders en Dr. Ruler, beide protestant van verschillende richting schrijven over verdraagzaamheid. Het artikel tje besluit met de volgende woorden, waarmee ook wij besluiten:

"Met de redactie van het maandblad spreken wij de hoop uit, dat deze beginselen, vooral een motief en begrenzing der verdraagzaamheid, door heel ons Nederlandse volk begrepen mogen worden! Versterkt door dit beginsel, dat men, alvorens de verdraagzaamheid te prediken, zelf een voorbeeld van ware verdraagzaamheid geven moet.

=====

HUMANISTISCH VERBOND

Federatieve Gemeenschap Amsterdam
Secr.: E.A. Zwaal
Beethovenstraat 5-b
Amsterdam - Zuid

Aan de Raad der Gemeente Amsterdam.

Edelachtbare Heren,

Ondergetekenden, resp. voorzitter en secretaresse van de federatieve gemeenschap Amsterdam van het Humanistisch Verbond, nemen de vrijheid het volgende onder Uw aandacht te brengen naar aanleiding van het voorstel van Burgemeester en Wethouders aan de Raad inzake de subsidiëring van godsdienstonderwijs op openbare scholen, gemeenteblad afd. 1, blz. 991, no. 748, d.d. 15 juni 1956.

Vooraf moge met enige nadruk gesteld worden dat, hoewel humanisten uit de aard der zaak voor hun kinderen geen behoefte hebben aan godsdienstonderwijs, er toch hunnerzijds geen bezwaar tegen bestaat dat de gelegenheid tot het volgen van dit onderwijs binnen de normale schooltijden gegeven wordt aan hen die daar uitdrukkelijk prijs op stellen.

Voorts willen zij graag beklemtonen dat artikel 26 der lager-onderwijs-wet spreekt van godsdienstonderwijs. Men dient dit wel te onderscheiden van bijbelkennis. Immers, bijbelkennis kan onderwezen worden zonder enige binding met een godsdienst; godsdienstonderwijs daarentegen is een vorm van catechisatie. Krachtens artikel 26 nu is er slechts een mogelijkheid tot het geven van godsdienstonderwijs. Hiermede hangt samen dat dit onderwijs gegeven wordt onder verantwoordelijkheid van kerkgenootschappen of godsdienstige verenigingen, een bepaling die ten aanzien van het vak bijbelkennis principieel onaanvaardbaar zou zijn.

Het komt ondergetekenden voor dat deze onderscheiding tussen godsdienstonderwijs en bijbelkennis niet steeds duidelijk in acht genomen wordt. Ten aanzien van de lessen ontstaat hierdoor het gevaar dat iets anders geboden wordt dan wat is aangekondigd, en wat door de wet wordt toegestaan, waarbij het hen dan bovendien onjuist voorkomt dat hier les gegeven wordt in het vak bijbelkennis door, en onder verantwoordelijkheid van slechts een gedeelte der verschillende geestelijke stromingen in Nederland.

Ook in de toelichting op het voorstel van Burgemeester en Wethouders menen zij dat dit onderscheid niet steeds scherp in het oog wordt gehouden. Wanneer bij de redenen, waarom verschillende ouders dit onderwijs wensen, genoemd worden: "..... de opvatting, dat de Bijbel een element is 'van de opvoeding tot Christelijke en maatschappelijke deugden'.... of 'een bijdrage levert tot de culturele vorming van het kind'", dan komt het hen voor dat deze overwegingen eerder betrekking hebben op bijbelkennis dan op godsdienstonderwijs.

Op grond van bovenstaande overwegingen menen ondergetekenden dat subsidiëring van het godsdienstonderwijs op de openbare school betekent een rechtstreeks steunen van bepaalde godsdienstige stromingen ten behoeve van hun gewone, op het godsdienstige gebied liggende verzorgingsactiviteiten.

Dit is principieel iets anders dan het steun verlenen aan werkzaamheden op maatschappelijk gebied; het is ook principieel iets anders dan het financieel steunen van godsdienstige of geestelijke verzorging daar waar door bijzondere omstandigheden, mede ten gevolge van overheidsingrijpen, voor de betrokkenen een bijzondere behoefte aan deze verzorging ontstaat, zoals bijvoorbeeld het geval is in arbeiderskampen, in het leger en in de gevangenissen.

Ondergetekenden menen dat de situatie van de kinderen op de openbare school hiermede niet vergeleken kan worden, zodat het godsdienstonderwijs aan deze kinderen geacht kan worden te behoren tot de normale werkzaamheden van de betreffende godsdienstige organisatie.

Op grond hiervan menen zij dat, mede gezien de scheiding tussen kerk en staat die in Nederland geacht wordt aanwezig te zijn, de overheid zich dient te onthouden van subsidiëring van godsdienstonderwijs op de openbare school.

Ondergetekenden hebben zich in het bovenstaande uitdrukkelijk onthouden van het uitspreken van een oordeel ten aanzien van de wettelijke toelaatbaarheid van een dergelijke subsidie. Wel willen zij wijzen op een besluit van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland van 14 februari 1956, B no. 6804 G.S. no. 156, waarbij de goedkeuring onthouden werd aan een overeenkomstig besluit van de gemeenteraad van Rotterdam. Overigens is het beroep op dit besluit nog in behandeling.

Gezien het bovenstaande geven ondergetekenden U in overweging het gevraagde subsidie niet te verlenen.

't Welk doende enz.,

w.g. (D. Winter), voorzitter.

w.g. (E.A. Zwaal), secretaresse.

Amsterdam, 2 juli 1956.